

dr inż. ZOFIA PAWŁOWSKA (ORCID: 0000-0002-2519-9680)
 Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy
 Kontakt: zopaw@ciop.pl
 DOI: 10.54215/BP.2022.05.12.Pawlowska

Warunki środowiska pracy w krajach UE w świetle badań Eurostatu

Fot. halcon/Bigstockphoto

Na warunki środowiska pracy składają się czynniki materialne i psychospołeczne, z którymi pracownik styka się podczas wykonywania pracy i które mogą wpływać na jego zdrowie oraz samopoczucie psychiczne. Najnowszych informacji o tych warunkach w krajach UE-27 dostarcza badanie Eurostatu „Wypadki przy pracy i problemy zdrowotne związane z pracą”, przeprowadzone w 2020 r. jako badanie modułowe do Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności. W artykule przedstawiono wskaźniki charakteryzujące warunki środowiska pracy w krajach UE-27 na podstawie wyników tego badania.

Słowa kluczowe: warunki środowiska pracy, Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności

Work environment conditions in EU countries in the light of the Eurostat survey

The working environment conditions include the material and psychosocial factors that a worker is exposed to in the course of his/her work and that may affect his/her health and mental well-being. The latest information on these conditions in the EU-27 countries is provided by the Eurostat survey "Accidents at work and work-related health problems", conducted in 2020 as a module for the Labour Force Survey. In this paper, indicators characterising working environment conditions in EU-27 countries are presented on the basis of the results of this survey.

Keywords: working environment conditions, Labour Force Survey

dzone w 2020 r. z udziałem osób w wieku 15 lat i więcej, które są członkami losowo wybranych gospodarstw domowych i które pracują lub kiedykolwiek pracowały. Badanie jest przeprowadzane metodą reprezentacyjną, która umożliwia uogólnianie wyników na populację generalną [3], i dotyczy następujących trzech grup zagadnień:

- czynników zagrożenia w miejscu aktualnie wykonywanej pracy, które mogą mieć niekorzystny wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne osób pracujących;
- wypadków przy pracy, które wydarzyły się w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed datą przeprowadzenia badania;
- problemów zdrowotnych związanych z pracą, odczuwanych w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed datą przeprowadzenia badania.

Pierwsza z wymienionych grup odnosi się bezpośrednio do warunków środowiska pracy.

Celem artykułu jest przedstawienie wskaźników charakteryzujących warunki środowiska pracy w krajach UE, określonych na podstawie wyników badania modułowego Eurostatu z 2020 r., oraz zobrazowanie zmian poziomu tych wskaźników w stosunku do badań przeprowadzonych w 2013 r.

Warunki materialnego środowiska pracy w krajach UE

W badaniu modułowym BAEL wskaźnikiem charakteryzującym materialne środowisko pracy jest wyrażony w procentach odsetek osób zgłaszających narażenie na występujące w nim czynniki zagrożeń, które mogą mieć niekorzystny wpływ na zdrowie fizyczne. W 2020 r. uwzględniono [4]:

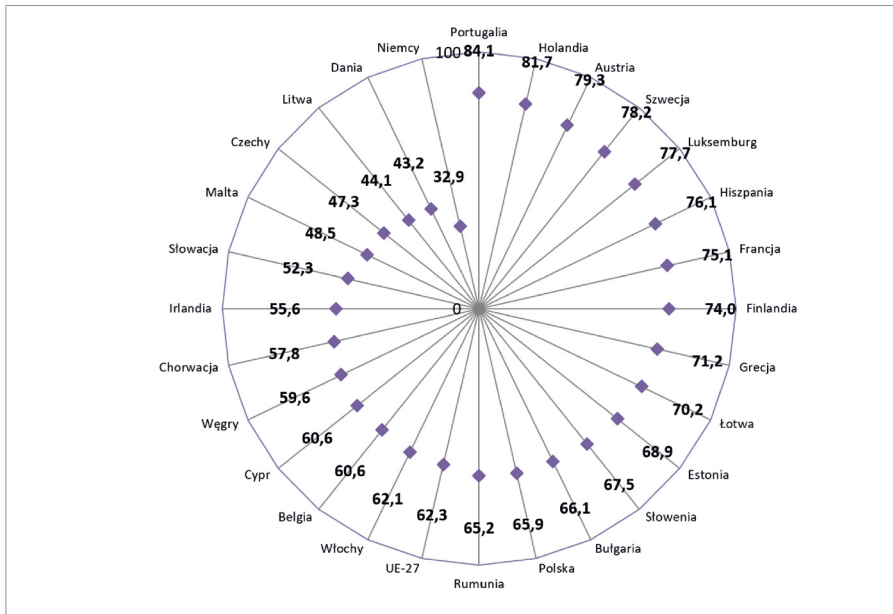
- męczącą (wymuszoną, niewygodną) pozycję ciała lub pozycję sprawiającą ból;
- powtarzalne ruchy dłoni i ramion (monotypię);
- wysiłek fizyczny związany z przemieszczaniem ciężkich ładunków;
- hałas;
- silne wibracje (drżania mechaniczne);
- chemikalia, pyły, opary, dym lub gazy;
- czynności wymagające dużej koncentracji wzroku;
- poślizgnięcia, potknięcia lub upadki;
- użytkowanie maszyn lub narzędzi ręcznych (z wyłączeniem pojazdów);
- użytkowanie pojazdów (w trakcie pracy, z wyłączeniem drogi do lub z pracy).

Wstęp

Czynniki materialne i psychospołeczne, z którymi pracownicy stykają się w działalności zawodowej i które mogą wpływać na ich zdrowie i samopoczucie psychiczne, tworzą warunki środowiska pracy [1]. Dane na ich temat w krajach UE pochodzą przede wszystkim z dwóch badań: Europejskiego Badania Warunków Pracy, przeprowadzanego przez Europejską Agencję na Rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy (Eurofound), oraz badania „Wypadki przy pracy i problemy zdrowotne związane z pracą”, realizowanego jako badanie modułowe do Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) – zgodnie z programami modułów BAEL

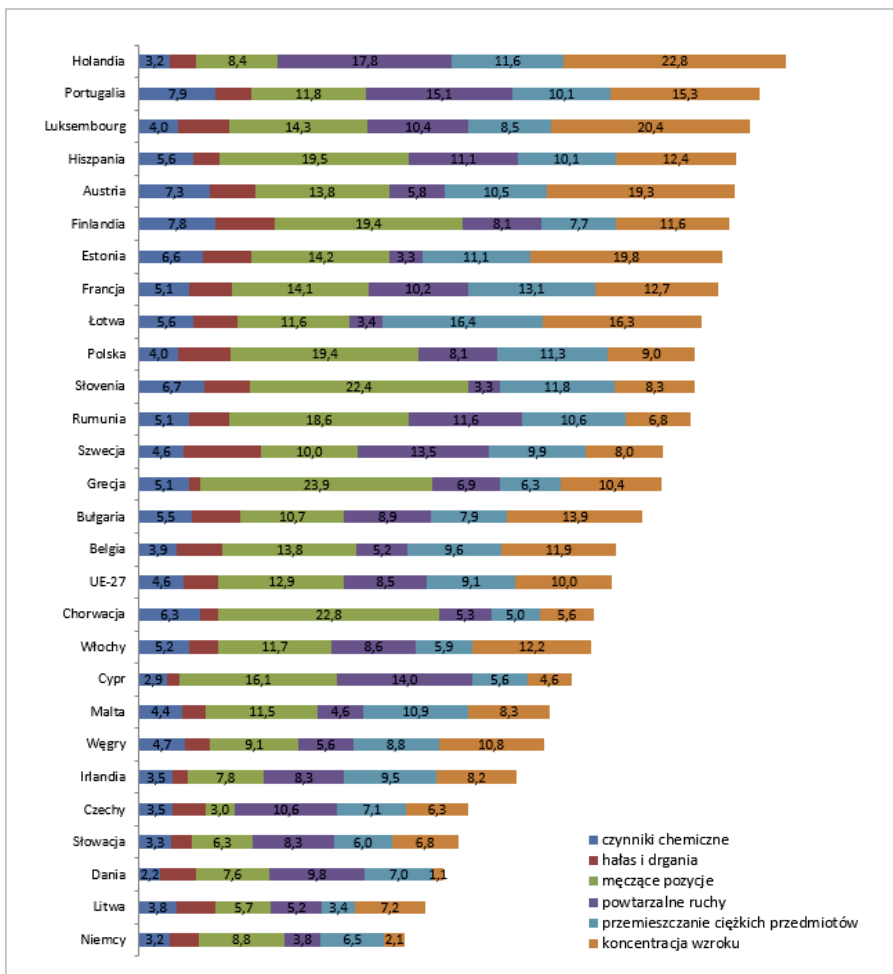
przyjmowanymi rozporządzeniami Komisji Europejskiej. W obu badaniach pomiaru warunków środowiska pracy dokonuje się na podstawie informacji o poziomie narażenia pracujących osób na występujące w tym środowisku czynniki zagrożeń, które mogą negatywnie wpływać na ludzkie zdrowie – fizyczne i psychiczne. Jednak zarówno liczba uwzględnianych w tych badaniach czynników, jak i rejestrowane w nich poziomy narażenia są różne – tym samym wskaźniki charakteryzujące warunki środowiska pracy, uzyskiwane w wyniku tych badań, nie są porównywalne [2].

Obecnie najnowszym źródłem informacji o warunkach środowiska pracy w krajach UE jest badanie modułowe Eurostatu, przeprowa-

Rys. 1. Odsetek osób pracujących w krajach UE-27, zgłaszających narażenie na czynniki o niekorzystnym wpływie na zdrowie fizyczne w 2020 r. (według danych Eurostatu [5])

Fig. 1. Percentage of people working in the EU-27 countries reporting exposure to factors with adverse effects on physical health in 2020 (according to Eurostat [5])

Rys. 2. Odsetek osób pracujących w krajach UE-27, zgłaszających narażenie na różne czynniki materialnego środowiska pracy (według danych Eurostatu [5])

Fig. 2. Percentage of people working in EU-27, countries reporting exposure to various factors of the material working environment (according to Eurostat [5])

Możliwe było również wskazanie innych czynników o niekorzystnym wpływie na zdrowie.

Wyniki badania wskazują, że warunki materialnego środowiska pracy w krajach UE są bardzo zróżnicowane: narażenie na co najmniej jeden z czynników o niekorzystnym wpływie na zdrowie fizyczne zgłosiło najmniej osób pracujących w Niemczech (32,9%), a najwięcej (bo aż 84,1%) – pracowników z Portugalii (rys. 1).

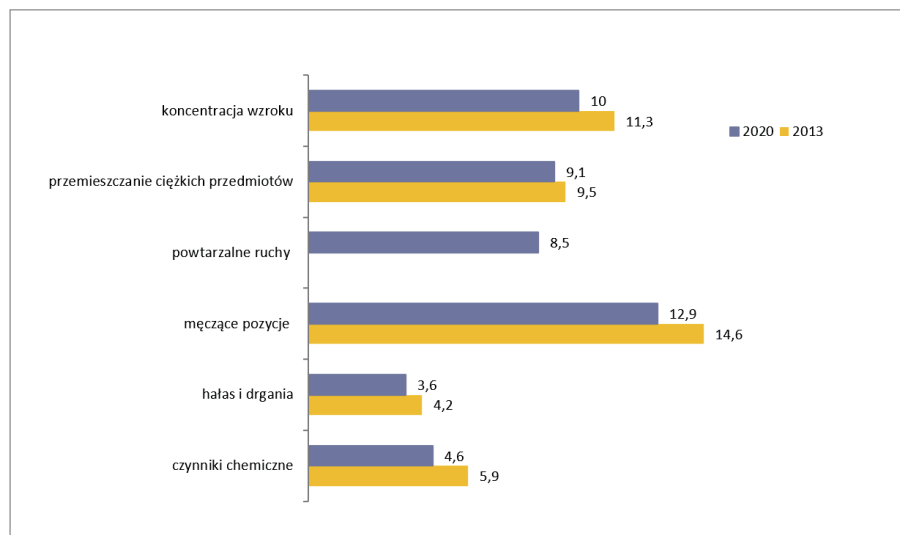
Najczęściej zgłaszane jest narażenie na czynniki materialnego środowiska pracy, które mogą powodować dolegliwości układu mięśniowo-szkieletowego. Konieczność przyjmowania niewygodnych, męczących pozycji w pracy raportuje niemal 13% pracujących w UE-27, ponad 9% z nich przemieszcza w pracy ciężkie przedmioty, a 8,5% wykonuje powtarzalne ruchy. Dodatkowo 10% zatrudnionych zgłasza wykonywanie prac wymagających koncentracji wzroku. Znacznie rzadziej zgłaszane jest narażenie na tradycyjnie identyfikowane czynniki chemiczne oraz drgania i hałas (rys. 2).

Zmiany wprowadzone do kwestionariusza badawczego w 2020 r. – zwłaszcza dodanie pytania o konieczność wykonywania w pracy powtarzalnych ruchów oraz zastąpienie pytania o ryzyko wypadku trzema innymi, które wskazują na różne czynniki mogące powodować wypadki – sprawiły, że procent osób zgłaszających narażenie na czynniki o niekorzystnym wpływie na zdrowie fizyczne nie jest wskaźnikiem odpowiednim do oceny zmian warunków środowiska pracy w latach 2013-2020, a jego zastosowanie może prowadzić do niewłaściwego osądu sytuacji. Zmiany wartości tego wskaźnika nie odzwierciedlają bowiem zmian warunków pracy, a na jego wzrost w krajach UE-27 – z 54,4% w 2013 r. do 62,3% w 2020 r. – wpłynęło niewątpliwie rozszerzenie liczby czynników zagrożeń uwzględnionych w kwestionariuszu badawczym.

Wyniki badania pozwalają ocenić zmiany warunków materialnego środowiska pracy jedynie w pewnym zakresie – w odniesieniu do pięciu czynników materialnego środowiska pracy, uwzględnionych w obu edycjach badania. Wskaźniki charakteryzujące narażenie na te czynniki, wyznaczone w odniesieniu do całej UE-27, były w 2020 r. mniejsze niż w 2013 r. (rys. 3). W poszczególnych krajach sytuacja była zróżnicowana i tylko w pięciu (w Szwecji, Czechach, we Francji, Włoszech i na Litwie) odnotowano w 2020 r. mniejsze wartości wszystkich tych wskaźników.

Warunki psychospołecznego środowiska pracy w krajach UE

Warunki psychospołecznego środowiska pracy są oceniane na podstawie narażenia na czynniki zagrożeń, które mogą mieć niekorzystny wpływ na dobrostan psychiczny. W badaniu przeprowadzonym w 2020 r. wśród tych czynników uwzględniono [4] m.in.:

Rys. 3. Odsetek osób zgłaszających narażenie na czynniki materialnego środowiska pracy o niekorzystnym wpływie na zdrowie fizyczne w UE-27 w 2013 i 2020 r. (według danych Eurostatu [5])

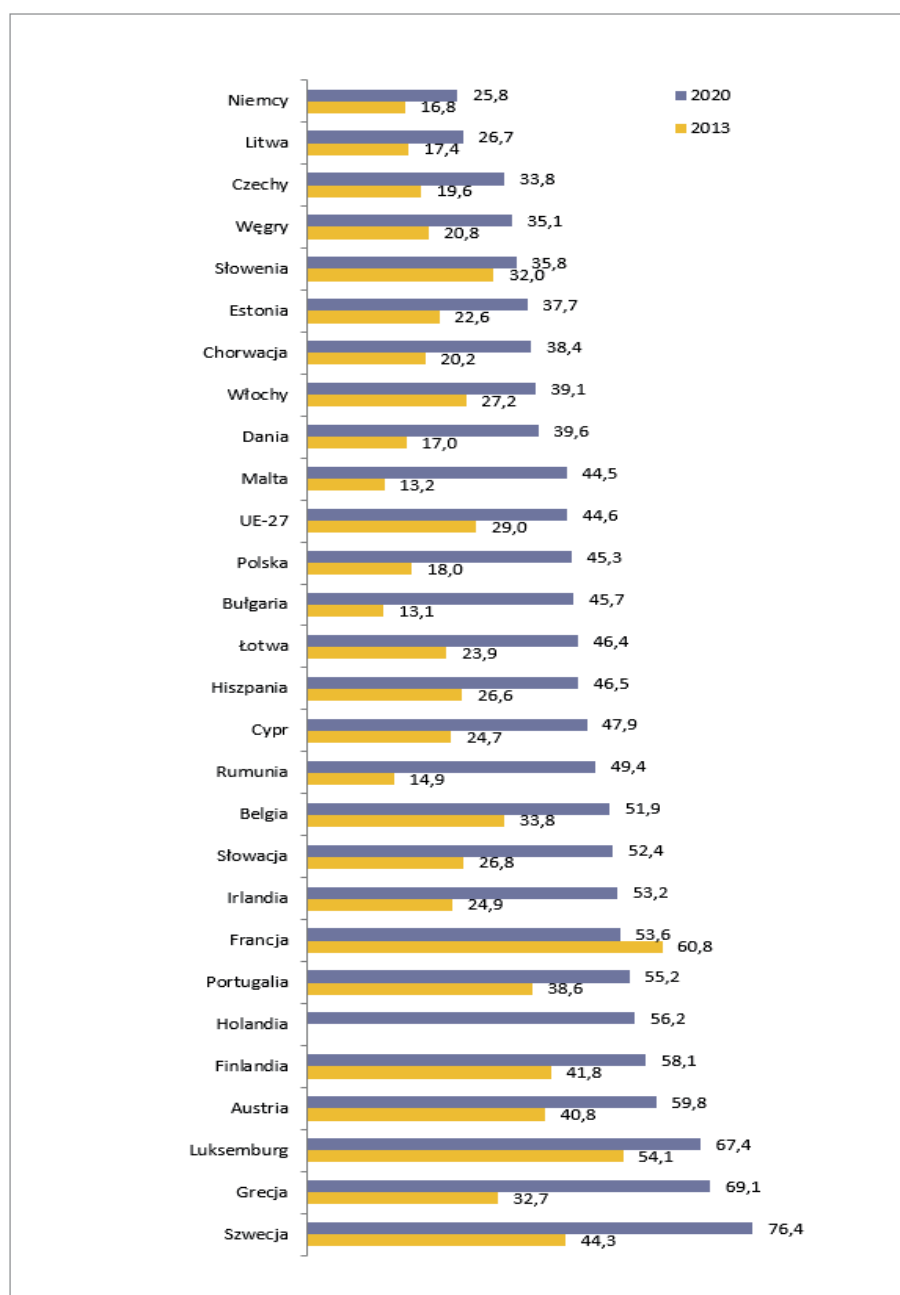
Fig. 3. Percentage of people reporting exposure to factors in the material work environment with adverse effects on physical health in the EU-27 in 2013 and 2020 (according to Eurostat [5])

- dużą presję czasu lub nadmierne obciążenie ilością pracy,
- przemoc lub zagrożenie przemocą,
- nękanie lub zastraszanie,
- niedostateczną komunikację lub współpracę w ramach organizacji,
- kontakt z trudnymi klientami, pacjentami, uczniami itp.,
- niepewność zatrudnienia (obawę związaną z możliwością utraty pracy),
- brak autonomii lub brak wpływu na tempo pracy lub proces pracy.

Lista tych czynników została znacznie rozszerzona w porównaniu z badaniem przeprowadzonym w 2013 r., w którym uwzględniono tylko cztery czynniki psychospołeczne: nadmierne obciążenie ilością pracy i presję czasu, przemoc lub zagrożenie przemocą, nękanie lub zastraszanie oraz stres związany z możliwością utraty pracy w najbliższym czasie [6]. Ta zmiana niewątpliwie wpłynęła na wyniki badania: w 2020 r. w niemal wszystkich krajach UE znacznie wzrosła liczba osób zgłaszających narażenie na czynniki ryzyka o niekorzystnym wpływie na dobrostan psychiczny (rys. 4). Podobnie jak w przypadku materialnego środowiska pracy wzrost ten nie odzwierciedla zmian warunków psychospołecznego środowiska pracy.

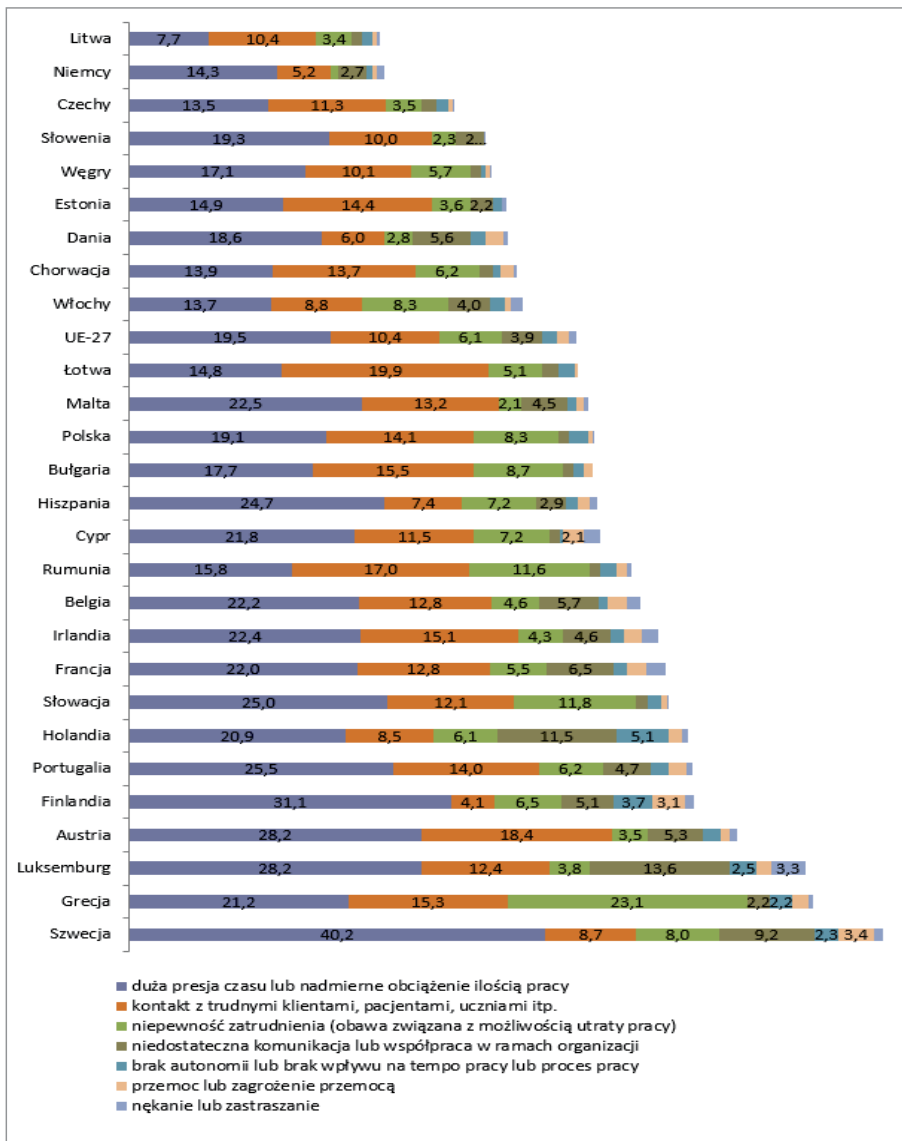
W 2020 r. najczęściej zgłaszanym problemem była duża presja czasu lub nadmierne obciążenie ilością pracy (19,5% pracowników z UE-27), przy czym negatywny wpływ tego czynnika odczuwało najwięcej, bo ponad 40% pracowników ze Szwecji, ponad 31% pracowników z Finlandii, a najmniej, poniżej 8% – z Litwy. Respondenci często wskazywali również na czynnik, który po raz pierwszy uwzględniono w tym badaniu, tj. na kontakt z trudnymi pacjentami, klientami, uczniami itp. (10,4% pracujących w UE-27). Obawy o utratę pracy najczęściej towarzyszyły osobom zatrudnionym w Grecji, Rumunii i Słowacji, a najrzadziej – pracownikom z Austrii, Czech i Estonii. Narażenie na pozostałe czynniki psychospołecznego środowiska pracy zgłaszano znacznie rzadziej (rys. 5).

Informacje na temat psychospołecznego środowiska pracy, zebrane w kolejnych edycjach badania, nie pozwalają na kompleksową ocenę zmian zachodzących w tym środowisku. Można jedynie stwierdzić, że liczba osób odczuwających presję czasu lub nadmierne obciążenie w pracy

Rys. 4. Odsetek osób pracujących w krajach UE-27 zgłaszających w 2013 i 2020 r. narażenie na czynniki, które mogą mieć negatywny wpływ na dobrostan psychiczny (według danych Eurostatu [5])

Fig. 4. Percentage of working people in the EU-27 countries reporting exposure to factors that may negatively affect mental well-being in 2013 and in 2020 (according to Eurostat [5])

Rys. 5. Odsetek pracowników w krajach UE, którzy w 2020 r. zgłaszali narażenie na różne czynniki ryzyka, mogące mieć negatywny wpływ na dobrostan psychiczny (według danych Eurostatu [5])

Fig. 5. Percentage of working people in EU countries reporting exposure to different factors that may adversely affect mental well-being (according to Eurostat [5])

w UE-27 zmniejszyła się (z 25% w 2013 r. do 19,5% w 2020 r.). Poprawę w tym zakresie odnotowano w 17 spośród 27 krajów UE.

Podsumowanie

Zgodnie z wynikami badania modułowego „Wypadki przy pracy i problemy zdrowotne związane z pracą” w 2020 r. ponad 62% osób pracujących w krajach UE-27 zidentyfikowało w swoim środowisku pracy co najmniej jeden czynnik zagrożenia oddziałujący negatywnie na zdrowie fizyczne, a ponad 44% – co najmniej jeden czynnik o niekorzystnym wpływie na dobrostan psychiczny. Narażenie na czynniki zagrożeń w środowisku pracy (zarówno materialnym, jak i psychospołecznym) jest zgłaszane najrzadziej w Czechach, Danii, Niemczech, Estonii i Irlandii, a najczęściej – w Austrii, Portugalii, Grecji, Luksemburgu i Szwecji. W Polsce liczba

takich zgłoszeń jest nieco większa niż średnia dla państw UE. Podstawowym problemem w materialnym środowisku pracy jest narażenie na czynniki zagrożeń powodujące dolegliwości układu mięśniowo-szkieletowego, a w psychospołecznym środowisku pracy – duża presja czasu lub nadmierne obciążenie ilością pracy.

W stosunku do 2013 r. w skali UE odnotowano pewną poprawę warunków materialnego środowiska pracy, wyrażającą się mniejszym odsetkiem osób zgłaszających narażenie na hałas i drgania, czynniki chemiczne, męczące pozycje, przemieszczanie ciężkich przedmiotów, a także wykonujących prace wymagające koncentracji wzroku. Równocześnie w krajach UE-27 znacznie wzrósł (z 29% do 44,6%) procent osób zgłaszających narażenie na czynniki o negatywnym wpływie na dobrostan psychiczny. Nie może to jednak być podstawą do oceny zmian

w psychospołecznym środowisku pracy, gdyż ów wzrost wynika przede wszystkim ze znacznego rozszerzenia listy czynników objętych badaniem przeprowadzonym w 2020 r. w stosunku do 2013 r. Dodatkowo trudno jest określić, czy i w jakim stopniu na uzyskaną w 2020 r. ocenę warunków psychospołecznego środowiska pracy miała utrzymująca się pandemia COVID-19. Badania przeprowadzone przez fundację Eurofound wykazały bowiem, że pandemia spowodowała znaczne obniżenie dobrostanu psychicznego pracujących [7], co może również wpływać na ich opinie dotyczące warunków środowiska pracy.

BIBLIOGRAFIA

[1] GALWAS-GRZESZKIEWICZ, M. Warunki pracy w Polsce i Europie: przegląd wyników badań europejskich. *Bezpieczeństwo Pracy. Nauka i Praktyka*. 2018, 12: 8-11.

[2] PAWŁOWSKA, Z. Źródła danych o warunkach środowiska pracy w Polsce. *Bezpieczeństwo Pracy. Nauka i Praktyka*. 2020, 11: 14-17.

[3] Zeszyt metodologiczny. *Statystyka rynku pracy i wynagrodzeń*. Warszawa: GUS, 2018, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/zasady-metodyczne-rocznik-pracy/zeszyt-metodologiczny-statystyka-ryнку-pracy-i-wynagrodzen,1,2.html> [dostęp: 30.11.2021].

[4] Wypadki przy pracy i problemy zdrowotne związane z pracą. Gdańsk: Urząd Statystyczny w Gdańsku, 2021, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/warunki-pracy-wypadki-przy-pracy-i-problemy-zdrowotne-zwiazane-z-praca,2,3.html> [dostęp: 30.11.2021].

[5] EUROSTAT, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/health/data/database> [dostęp: 30.11.2021].

[6] Wypadki przy pracy i problemy zdrowotne związane z pracą. Warszawa: GUS, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, 2014, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/warunki-pracy-wypadki-przy-pracy-i-problemy-zdrowotne-zwiazane-z-praca,2,2.html> [dostęp: 30.11.2021].

[7] EUROFOUND. Living, working and COVID-19, COVID-19 series. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2020. <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2020/living-working-and-covid-19> [dostęp: 30.11.2021].

Opracowano i wydano na podstawie wyników V etapu programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”, finansowanego w zakresie zadań służb państwowych ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (zadanie nr 4.SP.30 pt. „Dostosowanie zakresu i metodyki krajowych badań warunków pracy do potrzeb zmieniającego się świata pracy zgodnie z zasadami informacyjnego systemu UE w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy”). Koordynator programu: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy.